

Реферат на тему: "Життєвий і творчий шлях Шарлотти Бронте"

Шарлотта Бронте

РЕФЕРАТ

на тему:

"Життєвий і творчий шлях
Шарлотти Бронте"

1. Дитинство Шарлоти Бронте та її письменницька діяльність

Шарлотта Бронте народилася в 1816 р., у родині сільського священика в Йоркширу. Її батько, Патрік Бронте, ірландець, був змолоду простим ткачем. Він мав рідкі здібності і працьовитістю, мріяв учитися. Для простого людини, що решили опанувати знаннями, у Британії того часу був один шлях — стати священиком. Патрік Бронте вивчив богослов'я, женився, одержав церковний прихід на півночі Англії, біля промислового міста Лидса. Там і народилися його діти — п'ять дочок і син. Після народження молодшої, Ганни, умерла мати. Діти залишилися на піклуванні старої служниці. Сусіди не могли без сліз дивитися, як вони гуляють по околицьнім верескових полях, тримаючи за руки попарно, під доглядом старшої, десятилітньої. Родина була дуже бідна, але Патрік Бронте не приймав ні від кого допомоги. Фанатичний і суворий, він відкидав подарунки, схожі на милостиню. Справа доходила до курйозів. Знаючи, що в дітей немає міцного взуття, багаті сусіди купили їм черевики. Побачивши перед каміном шість пар нових черевичків, Патрік Бронте кинув їх у вогонь.

У 1824 р. Шарлотта і троє її сестер були віддані батьком у сирітський притулок для дочок духовництва. Тут їх повинні були підготувати до професії гувернанток; не випадково пансіон у містечку Кован-Бридж став прообразом для Ловудського притулку в романі "Джен Ейр". Недоїдання, холод і бруд у приміщеннях, виснажливі церковні служби, знущальне звертання руйнували здоров'я дітей. Від спаленілої в 1825 р. епідемії тифу злягло сорок п'ять учениць з вісімдесятьох. Загинули дві старші сестри Шарлотти, Марія і Єлизавета, спогадами про які навіяний образ Елен Бернс у романі. Це були лагідні і винятково обдаровані дівчинки. Загибель багатьох вихованок притулку залучила до нього загальна увага: були змінені його начальники і попечителі. Патрік Бронте приїхав, щоб поховати двох старших дочок і забрати додому залишилися в живих, але зовсім хворих дівчинок — Шарлотту й Емілію. Більше він уже не намагався дати їм утворення в безкоштовному навчальному закладі. Шарлотта пізніше училася в гарному платному пансіоні.

Усі діти Патріка Бронте були талановитими, писали з дитячого років вірші і романи. Син Бренуелл і Шарлотта захопилися ще і малюванням. Обоє вони були, у сутності, дійсними художниками.

Про професійні заняття мистецтвом і літературою три дівчини з бідної родини не змели і мріяти. Вони господарювали, працювали гувернантками. Коли Шарлотта послала в 1837 р. свої вірші разом з боязким листом відомому поету Робертові Саути, той суворо відповів їй, що література не жіноча справа, тому що вона відволікає жінку від господарських турбот.

У 1842 р. Шарлотта й Емілія поїхали в Брюссель і потрапили в бельгійський пансіон, сподіваючись у досконалості опанувати французькою мовою. Це був задум Шарлотти. У них не було грошей, щоб платити за навчання, але вони узялися викладати англійська мова ученицям пансіону. Навчання в пансіоні очолював Костянтин Еже, чоловік начальниці, дуже освічена людина, знавець літератури. Він по першому ж французькому творі, написаному молодими англійками, зрозумів їхню обдарованість і пророчив їй письменницьку славу. Його порада Шарлотті і віра в її талант стали для неї величезною підтримкою. Їй випало нещастя полюбити мсьє Еже — одруженої людини. Звичайно, це була піднесена любов, більше схожа на дружбу. Але мадам Еже улаштувала грандіозний скандал чоловіку і молодій учительці, зажадала її від'їзду.

У дуже переломленому виді ця трагічна любов відбилася в романі "Джен Ейр", в історії містера Рочестера, прикутого навек до неврівноваженій і злій істоті. Навіть сама його зовнішність — масивний квадратне чоло, тверді обриси губ і підборіддя — повторювала в якийсь мері риси мсьє Еже.

Сестри Бронте намагалися відкрити свій пансіон для дівчинок. Саме для цього вони одержали утворення в Брюсселеві. Їм також хотілося не розлучатися більше, не працювати гувернантками в різних кінцях Англії, а жити і трудитися разом. У них були всі дані для задуманого підприємства: педагогічний досвід, утворення, бездоганне знання французької мови. Але в них не було ні грошей, ні зв'язків, і ніхто не приїхав учитися в похмурий і бідно обставлений пасторський будинок на цвинтар.

У 1846 р. сестрам Бронте удалося нарешті видати збірник своїх віршів. Вони виступили під псевдонімом братів Белл. У 1847 р. вони послали (під тим же псевдонімом) лондонським видавцям свої романи. Романи Емілії ("Грозовий перевал") і Ганни ("Агнес Грій") минулого прийняті до друку, роман Шарлотти "Учитель" — відкинутий. Але вона вже працювала над другою книгою, і наприкінці 1847 р. роман "Джен Ейр" побачив світло і мав великий успіх. Але слава не принесла трьом увядаючим дівчинам щастя. Їхньої сили були вже надламані позбавленнями і непосильною працею. Любий брат Бренуелл гинув від туберкульозу. Від нього заразилася спочатку що віддано доглядала за ним Емілія, потім — Ганна. Усі вони вмерли протягом 1849 року. Шарлотта залишилася одна з дратівливим сліпим батьком, без милих супутниць, з якими звикла поділятися кожною думкою.

Вона працювала над своїми новими книгами. Наприкінці 1849 р. вийшов роман "Шерли" — про рух луддитів. Він був навіяний живими враженнями від розгоравшегося чартистського руху. У 1853 р. був опублікований роман "Вільєтт", найбільше автобіографічний: у ньому відтворена обстановка бельгійського пансіону, з яким було

зв'язано стільки спогадів.

У будинку Патрика Бронте з'явився новий мешканець — молодий священник Артур Белл Николе. Його призначили помічником осліплого батька Шарлотти. Новий пастор закохався в прославлену романістку, просив її руки. Але Патрик Бронте не хотів і чути про цей шлюб. Він не заважав своїм дочкам писати, пишався їхньою літературною популярністю, але не допускав і думки про їхнє заміжжя. Відкинутий шанувальник вирішив стати місіонером і виїхати в Індію. Шарлотта простилася з ним у хвіртки і помітила, що він плаче. Цього вона не витримала, наздогнала його і сказала, що буде його дружиною. Він так і залишився в містечку Хеворт, у пасторському будинку. Заміжжя 38-літньої Шарлотти було недовгим: через рік, у 1855, вона померла від передчасних пологів.

Патрик Бронте просив подругу дочки, відому романістку Е. Гаскелл, написати про Шарлотту книгу. Вона взялася за це з властивою їй сумлінністю: відвідала всі місця, де довелося жити і працювати Шарлотті, побувала й у Брюсселі, де бачилася із сімейством Еже. У 1857 р. з'явилася її правдива і сильна книга "Життя Шарлотти Бронте".

2. Вершина творчості Шарлоти Бронте

Роман "Джен Ейр" залучив і вразив читачів образом головної героїні — сміливої і чистої дівчини, що самотньо веде тяжку боротьбу за існування і за своє людське достоїнство. Роман став важливою віхою в історії боротьби за жіночу рівноправність. Це поки ще не політична рівноправність — виборчих прав для жінок не вимагали навіть чартисти, — але рівність жінки з чоловіком у трудовій діяльності і родині. У постановці жіночого питання й у самому своєму творчості Шарлотта Бронте була близька французькій письменниці Жорж Санд, знаменитий роман якої "Консуело" (1842 р.) дуже любила Ш. Бронте.

Джен Ейр — палка і сильна натура, носителька стихійного протесту проти всякого гноблення. Ще в дитинстві вона відкрито повстає проти своєї багатії і лицемірної виховательки і її жорстокого, розпеченого сина. У притулку, у бесіді з лагідної і терплячий Елен Бернс, вона висловлює думку про необхідності опору: "Коли нас б'ють без причини, ми повинні відповідати ударом на удар — інакше і бути не може — притім з такою силою, щоб назавжди відучити людей бити нас!"

Ні, зовсім не християнську мораль проповідувала у своїй книзі бідна гувернантка, дочка священника! Не дивно, що роман "Джен Ейр" викликав обурення реакційних кіл. У рецензії, поміщеної в журналі "Quarterly Review" (1848 р.) говорилося: "Джен Ейр горде, а тому і вкрай невдячна; богу було завгодно зробити її самотньою і беззахисною сиротою, і проте вона нікого не дякує — ні друзів, ні керівників своєї безпомічної юності — за одяг і їжу, за турботу і виховання. Автобіографія Джен Ейр — цілком антихристиянський твір. Воно перейнято ремством проти комфорту багатих і позбавлень бідняків". Далі той же автор рецензії (це була деяка мисс Ригби) дійде висновку, що роман "Джен Ейр" породжений тим же заколотним духом, що проявився в чартизмі. Дух протесту і незалежності дається взнаки й у відносинах Джен Ейр із

коханою людиною. Змучена дивною, вигадливою грою, що веде з їй її хазяїн, Джен, по суті, перша говорить йому про свою любов. Це було нечувано, неприпустимо у викторианском романі! Та ж рецензентка з жахом повідомляє, що, по слухах, автором роману є жінка, але це, звичайно, жінка, "яка давно уже втратила право на суспільство облич одного з нею підлоги".

Саме пояснення Джен у любові приймає характер сміливої декларації про рівності. "Чи ви думаєте, що я автомат, байдужа машина?.. У мене така ж душу, як у вас, і таке ж серце... Я говорю з вами зараз, знехтувавши звичаї й умовності і навіть відкинувши все земне..."

Ставши нареченою коханої людини, на вершині щастя, Джен Ейр зберігає самовладання і тверезість. Вона коштує на стражу своєї незалежності, її лякає перетворення в рабиню, в іграшку чоловіка. Вона продовжує давати уроки його дочки, відкидає розкішні подарунки нареченого, завзято нагадує йому, що вона бідна і некрасива (так, Джен Ейр некрасива — це теж було нововведенням для англійського викторианського роману).

Довідавшись, що її улюблений одружено, Джен іде з його будинку і скитається без гроша по великих дорогах. Їй приходить ся ночувати в поле, під стогом сіна. Ніхто не пускає її під дах, вона не може добути хліба навіть в обмін на дорогу шийну косинку. У країні безробітних і бездомних кожен бідняк викликає в ситих людей підозра в злочинстві й обрекається на голодну смерть.

Сучасного читача може здивувати поведіння Джен Ейр. Адже містер Рочестер зв'язаний шлюбними узами з буйної божевільний і по англійських законах не може розлучитися з нею. Його нещастя і його щира любов до Джен повинні були б зломити її опір. Він пропонує їй виїхати з ним у Італію, де їх ніхто не знає, і щасливо прожити з ним за кордоном до кінця днів. Про свою хвору дружину він буде продовжувати піклуватися. Що ж заважає безмежно люблячої Джен прийняти його пропозиція? Звичайно, Шарлотта Бронте залишається тут дочкою свого століття, коли усякий неофіційний союз вважався ганьбою і злочином. Але рішення її героїні психологічно зрозуміло: Джен Ейр — горда і чиста натура; сама думка про те, що все життя прийдеться брехати, усе життя бути удалчині від батьківщини, залежачи від найменшої примхи деспотичного і запального (хоча й улюбленого) людини, нестерпна для неї. І вона віддає перевагу убогості і розлуку.

Надзвичайний успіх роману порозумівався і тією сміливістю, з яким письменниця малює почуття любові; навіть передові письменники-чоловіки тієї епохи (Диккенс і Теккерей) не зважувалися на таке зображення. Тим більше несподіваним для англійської публіки був голос справжньої пристрасті, що пролунала на сторінках роману, написаного жінкою, провінційною гувернанткою. У Рочестера це пристрасть, що змитає всі перешкоди, у Джен — пристрасть, що вступила у боротьбу з загостреним почуттям боргу. Сюжет роману зв'язаний із тривалою романтичною традицією: він не дуже правдоподібний, хоча в цьому приховано і своєрідна чарівність. Позначилося читання готичних романів і добутків романтиків. Замок Рочестера, що ховає похмуру

таємницю, раптові появи жахливої жінки, перервана весілля, отримане героїнею багата спадщина, пожежа, у якому гине дружина Рочестера і його замок, нарешті, щасливий кінець — усе це цілком відповідає канонам захоплюючого, романтичного роману. В образі Рочестера явно відчуються байронічні риси.

Але Шарлотта Бронте залишається реалісткою в самому головному — у правдивому і типовому зображенні соціального середовища, соціальних відносин і людських характерів. Дочка священика, вона не зупинилася перед убивчою сатирою на духівництво. Найбільш відразливий і гротескний образ у романі — священик Броклхерст, "попечитель" і, по суті, убивця дівчинок-сиріт у Ловудської школі. Ідеалізовані образи священиків, лагідних і далеких користі, що наводнювали викторианську літературу, відкинуті Шарлоттою Бронте, добре знала клерикальне середовище. У ній вона зустрічала два типи священиків — суворох фанатиків і сімейних деспотів (такий був її батько) і лицемірів, прикриваючих благочестивими фразами свою прихильність до земних благ. Обидва ці типу виведені в її романі. Молодий пастор Сент-Джон наділений красою і чеснотою, вірністю релігійному боргу; але, власне кажучи, це педант і фанатик, що приносить у жертву всі живі почуття і людські відносини. Письменниця тонко помічає навіть відтінок сухого егоїстичного розрахунку в ідеалах і вимогах Сент-Джона, у його міркуваннях про вищий християнський борг: пропонуючи Джен Ейр шлюб без любові і спільну місіонерську діяльність в Індії, він прагне придбати покірну і покірливу подругу, майже рабіню. Недарма Джен Ейр відповідає йому гнівною відповіддю: вона бачила і випробувала сама дійсну любов і, хоча бігла від її, тепер застрахована від холодних догматів, що принижують людське почуття. Земна пристрасть і земне щастя залучають її, а не самогубне місіонерське служіння. У пориві гніву вона говорить Сент-Джону, що нехтує і його самого і його любов. Скільки сміливості потрібно було молодій письменниці, дочці пастора, щоб відкрито повстати проти релігійних ідеалів самозречення, проти традиційного (і в основі своєї шовіністичного) прославляння британського місіонерства! Настільки ж нещадна Шарлотта Бронте і до будь-яких проявів накопичення, преклоніння перед грошима. Жахлива історія шлюбу, превратившегося для містера Рочестера в безвихідну трагедію: спочатку, у юності, він стає жертвою мерзеної торгашеської угоди між двома багатими родинами, що сховали від нього щиросердечну хворобу нареченої; потім він виявляється прив'язаним на все життя до невилгою хворий, помішаної жінки. Письменниця виступає тут проти англійських державних законів про шлюб, починає суперечку, що продовжать такі колоси, як Голсуорсі і Шоу. Фінал роману, коли Джен Ейр повертається до покаліченого, осліплого, збіднілому містеру Рочестеру і приносить йому допомога і розрада, перетворюється у своєрідний апофеоз героїні. Світло жертвовного служіння Джен Ейр улюбленому людині, а також уміння письменниці передати розжарення пристрастей, глибину виникаючих у героїв питань і переживань знімають той відтінок солодкуватості і фальші, що був звичайно присущ happy end, щасливому кінцю викторианського роману.

Отже, в романі "Джейн Ейр" (1847) письменниця піддала різкій критиці державні

установи, показала правдиву картину системи освіти і положення соціально незахищених верств.

Романи Ш.Бронте вважають варіаціями автобіографії.

Дочка провінційного багатодітного пастора рано зазнала злидні. Її мати, брати і сестри померли від туберкульозу.

Пансіон для сиріт поміг отримати освіту і заодно відкрив перед майбутньою письменницею ті приховані жахи британського соціального життя, які не попадали на сторінки преси. Бронте пройшла через захоплення романтизмом, і тому в її реалістичному романі відчувається вплив "мистецтва образів".

Але її герої, завжди є представниками не романтичних верств: гувернантки, вчительки, священники, дрібні підприємці. Якщо в "Джейн Ейр" кохання бідної гувернантки і блискучого (хоча й сліпого) графа Рочестера закінчується патетичним і щасливим фіналом, то в романі "Віллет" (1853) ми бачимо психологічно правдиву картину кохання молодій дівчини. Тобто в творчості Ш.Бронте є наявним шлях від романтизму до реалізму. Джордж Еліот писала: "Сьогодні я спустилася з небес на землю. Читала "Віллет".

Творчість Шарлотти Бронте одержало високу оцінку Карла Маркса. Він писав у 1854 р., характеризуючи на сторінках американської газети "Нью-Йорк дейли трибюн" англійську літературу того періоду: "Блискуча плеяда сучасних англійських романістів, що у яскравих і красномовних книгах розкрили світу більше політичних і соціальних істин, чим усі професійні політики, публіцисти і моралісти, разом узяті, дали характеристику всіх шарів буржуазії. Якими зобразили їхній Диккенс, Теккерей, мисс Бронте і містрис Гаскелл? Як людей повних самовпевненості, лицемірства, деспотизму і нещастя; а цивілізований світ підтвердив цей вирок убивчою епіграмою: "Вони раболіпствують перед тими, хто вище їх, і ведуть себе, як тирані, стосовно тих, хто нижче їх".

Критика ханжески лицемірної і жорстокої англійської буржуазії в романах Шарлотти Бронте зберегла усе своє значення і для сучасного читача.

Шарлотта Бронте — майстер пейзажу. Вона бачила світ очима художника — да вона і була не тільки письменником, а і художником. Прекрасні і нескінченно різноманітні накидані в її романах ландшафти рідної північної Англії, усі ці верескові долини і пагорби, те обкутані голубой серпанком, те залиті місячним чи світлом обмерзлі, висіченим холодним вітром. Роман "Джен Ейр", одночасно поетичний і нещадний, став новим словом в англійській літературі XIX століття.

Використана література

1. Хрестоматія світової літератури. — К., 1999.
2. Зарубіжна література XIX століття. — К., 1992.
3. Літературна енциклопедія. — М., 1989.
4. Українська та зарубіжна культура. — К., 2000.